

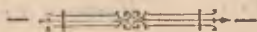

ԹԻԻ 7

1890

ՓԵՏՐՈՒՄ 1

ԵՕԹՆ ԵՄՔ ՄԵՔ, ՏԷՐ

Օր մի կանուխ արշարուին,
Մինչդեռ աղօս փայլէր լուսին,
Վերայ դառնաց դարարուէս,
Շրջէր խոկունն մի պլուէս:

Պլուէս տեսաւ, մի փչ հեռուն,
Կուսիկ մ'աղուոր, կայսան, սիրուն,
Որ ժպիս ի շուրթն, ի ձեռին փունջ,
Մասէր առ ինքն, հանդարտ եւ մունջ:

Երա՞գ մ'արդեօք լոյ խարուսիկ
Տեսներ պլուէս, քիտօք կուսիկ.
Մ'էր այն ու այժմ կանգնէր իւր դէմ,
Սեւ աչեռով եւ գեղադեմ:

Հագիւ հագ ինն զարնան ծաղկամբ
Փայլէր ներս հակասն անամբ,
Զգեսն էր պարզ, ինք մի գեղջուկ,
Նայուածքն աղու սակայն գեղջուկ:

Երբ մերձեցաւ կուսիկն իւր եով,
Վարդակարմիր ծալուն դէմքով,
Պլուէսն ըսաւ, « Ազնի՛ւ Նունիկ,
Քանի՞ եղբայր եւ քույր ունիք: »

« Եօթն եմք մեք » թէր, պատասխանեց
Կուսիկն, ամենքն ինէ եւ մեծ,
Եւեք քույրեր եւ եղբարք չորս,
Ոյց փոքրագոյնն եմ ես, Լ'անգործ:

« Ո՛ւր եմ նոյա, իմ սիրուն քույր: »
« Եղբարցս մին կալ է միւսն իսկ քույր,
Օննիկ, Շուշան եւ Արուսեակ,
Կր պառկին այդ ուռեմուղն քալ: »

Արմենակն ալ այս առաւօտ
Մեր գառները տարաւ յարօտ,
Իսկ ես, թէ՛ր իմ, անհոգ, զըլաթք,
Հաւաքեցի փնջակ մի վարդ: »

Ամենքս եօթն եմք , ահաւասիկ ,
Տէր իմ , տե՛ս , ի՛նչպէս քաղցրասիւք
Շնչէ զեփիւն յարեւելից ,
Ծաղկունք բուրեն ի՛նչ քաղցրալից : »

« Բայց կը տեսնեմ որ ունիք դուք
Միայն մի եղբայր , եւ դու , երկուք ,
Ի՛նչպէս կ'ըլլայ , չեմ հասկընար ,
Թուի ըսածդ ինձ անհրաժեշտ : »

« Ինչո՞ւ , տէ՛ր իմ , մին կոյր , միւսն կաղ ,
Ննջեն երեքն , ա՛նդ , տես , խաղաղ ,
Երկուքս ալ դաւեսն , եղբայրս եւ ես ,
Եօթն եմք , եքէ շիտակ քըւես : »

« Պառկին երեքն ուռեցնոյն տակ ,
Մին աղաւանակ երկուքն տաւտակ ,
Զորս էք ուրեմն , չո՛րս , չէ՞ ալնալէս ,
Քոյրդ իմ սիրուն եւ գեղատես : »

Ո՛չ , ո՛չ . եօթն եմք , եղբայր եւ քոյր ,
Տե՛ս շիրիմները կանաչքոյր
Մերձ այդ խաղալու հին զրնակին ,
Ո՛ր հէ՛զ որբեր կը բնակին : »

Ո՛հ , այդ շիրիմք եմ տա՛ն վրան ,
Յանախ գուլպաս անդ կը հիւսեմ ,
Նոցա վերայ նստած յանախ
Կ'երգեմ անոյշ , անփոյթ , ուրախ :

Եւ տաս անգամ երբոր արեւ
Մասուցանէ զվերջին բարեւ ,
Սիրեմ ես ա՛նդ ջերմ աղօթել
Ազատ , անվախ եւ ա՛ն-արգել :

Շուտան փունջ մը գոլորիկ ծաղիօք
Նետեց զինքն այդ շիրիմն ի գոգ ,
Աւուսն իսկ շոյս զընաց իւր փոխ ,
Երբոր ուժգին փըչէր ցուրտ հով :

Եւ երբ ծերուկն այն ըսպիտակ
Ծածկեց դաւոս , լեռ , ձոր ու վրտակ ,
Օճնիկն ուզեց ներմակ եւ պաղ
Վերմակին տակ պատկիլ խաղաղ : »

« Ուսի , քանի՞ հաս էք այժմիկ ,
Ըսէ՛ , խնդրեմ , ազնիւ Նունիկ ,
Եքէ երեքն եմ այժմ յերկին : »
« Եօթն եմք միայն , եօթն հաս , տէ՛ր իմ : »

Պըւէսն ի գո՛ւր այսպէս հզօնէր
Համոզել կոյսը սկեհներ ,
Նէ դեռ հաստատ մըտօք պնդէր ,
« Ո՛չ , ո՛չ , երբէ՛ք , եօթն եմք , մեք , տէ՛ր : »

Ստուգ

ԱՒԵՏԻՍ Կ. ԿԻՒԼՊԵՆԿԵԱՆ

ԳՐԱՍԵՂԱՆՍ

Ներշնչուն է այդ չոր տախտակն ,
այդ անկենդան առարկայն . մի ոգի , մի
բարեկամ ոգի է , որ կը պատմէ ինձ իմ
երազներս , իմ յիշատակներս , կը լսէ նա
սիրարարալս սրտիս հառաչքը , անձկու-
թիւններն , երբ կը ծռիմ անոր վերայ՝
սրտիս ալեկոծումներն դուրս թափելու :
Մանուկ էի , իմ միակ մտածմունքս գը-
րատեղանս էր . քանի՞ խնամով կը յար-
դարէի զայն . թէ իսկ մեկնէի վարժա-
րանէն , միտքս անբաժան էր գրասե-
ղանէս : Այդ հասակին մէջ իմ պաճու-
ճագատանքս էր , այն : Զմայլմամբ կը
լսէի նորա ճոխչներն . ապագայի խոր-
հըրդաւոր ծայնն էր որ կը թօթափէր
թմրութիւնս , կը ներշնչէր արիութիւն
և այժմ՝ գիտակցութեամբ կը կրկնեմ
իմաստանոյն խօսքն . « Ո՞ւ առնէր զիս
ըստ աւուրցն առաջնոց » : Այն ոսկեղէն
ժամանակին մէջ կ'ուսանէի այնքան ու-
սումներ . սակայն , աւա՛ղ , չունէի յայն-
ժամ՝ ապագայի գիտութիւնն . ուստի
կ'երթայի գրասեղանիս առջեւ , հոն էր
իմ թերափս , այն ոգին՝ որ էր երբեմն
Սոկրատայ պահապան հրեշտակն , և ան-
կէ կ'սպասէի պատգամներ . ուստեք
ունէի չրթանցս վերայ , իզձեր սրտիս

մէջ, խոկմունք ի միտս, և կ'ըսէի. « Ո՛վ իմ գրասեղանս, պիտի լինի՞ս արդեօք փառացի պատուանդան, կ'արհամարհահեմ սնոտի համբուռն, բայց կը ցանկամ ճշմարիտ փառացի Բարէ՛, սակայն չէ իմ գրասեղանս անոնցն՝ որք անմահացած են մարդկութեան մէջ, հոն մարդկային հանճարներ հրաշակերտներ թողած են, անմահանուն գրուածներ, որք քաղաքակրթած են զաշխարհ, որք լուսաւորած են զմեզ. Լամարթին, Հիւկօ, Միւսէ, Պայրն, Տանթէ, հոն հեղինակած են իրենց ընտիր մատեաններն, հոն գիտունք, իմաստասէրք, բարոյագէտք, սաստուածաբանք, ուսուցիչք կատարած են իրենց սիրելի հետազոտութիւնք: Եւ այդ աննշան, այդ չոր տխտակն՝ որ գուցէ լինէր գլխաւոր մահացելոյն հողակոյտն՝ յարգարող ցուրտ թիակ, կ'անմահանայ, և նորա փոշիներն անգամ երկիւղածութեամբ կը համբուրեմք, մատածելով թէ հոն աշխատած է հանճարեղ մարդ մի մոռցուած յամենայնէ, և լքեալ իւր բախտէն, և հուսի նա կը բաժնուի « Այս դժոխք աշխարհէն, այս փորձանք կեանքէն» որպէս կ'ըսէ անմահ Օտեսն:

Եւ այդ գրասեղանի փոշիներուն մէջ կ'անշնչանան աշխարհի իմաստունք, որպէս աղիտից տառապանաց թունաւոր շնչովն հեղձամահ կը լինին մարդիկ, իմաստունն, ուսեալն, գիտունն կը նմանի այն յանդուգն նաւաստեոյն՝ որ յանդուռն ծովուց չքնաղ մարգարիտներ վեր հանելու համար կը խորասուզի, և կը կորնջի յաւէտ: Մարգարիտն նա կ'ընծայէ մեզ, բայց ինք, աւա՛ղ, չէ ի միջի:

Իմ գրասեղանս չունի այն փառք, նա ուսանողի մը գրասեղանն է, պարզ և անշուք, դեռ ևս անգիտակ ամենայ-

նի, այլ յուսալից ուսանողին: Հոն կը տրոփէ նորա սիրտն, հոն ի լոյս ճրագի կ'աշխատի այդ ուսանող՝ երազուն Էւ յափշտակեալ ապագայի խորհուրդներով, և թէ մի՛ զարմանար, երբ նա մըտախոհ լոյնայ գրասեղանին վրայ եւննջէ անդ, մինչ գիշերոյ ժամք հասարակ են: Այդ վայրկենէն մանուկն Յակորին տեսիլքը իւր աչաց առջեւ ունի:

Կենաց մէջ ա՛յն է սրտառուչ, ա՛յն է հմայիչ վայրկեան, երբ կը թողու պատանին իւր դպրոցն. իւր յիշողութեան առջեւ կուգան ոսկեղինիկ տարիներն անմեղութեան, երջանկութեան, և կը յուզուի, իւր աչաց առջեւ ունի իւր գրասեղանն, այն տեղն՝ որ այնքան տարիներ սրտուած էր իրեն համար, խորշիկ մ'էր, կէտ մ'էր, այդ վարժարանին մէջ: Նորա աչքերն կը տամկանան, ուստի կ'երթայ դողդոջուն եւ բեկեալ սրտիւ կը համարէ իւր գրասեղանն, մանկական յիշատակներով փղձեալ յորդ արցունքով կը թրչէ տախտակն, որոյ մէջ կեանք մի, շունչ մի, ոգի մի կայ կարծես, որ կ'ստուի իւր սրտին, որ անգամ մի ևս կը յիշեցնէ այն խաղերն, այն զրօսանքներն, այն զուարթ խօսակցութիւններն, այն ուսումնասիրութիւններն՝ զորս ունեցած էր անդ: Այդ ամէնն գիտէ այդ գրասեղանն, սակայն ոչինչ կը յայտնէ, անկեղծ խորհրդապահ մ'է այն:

Եւ ես կրեցի բաժանման դառնութիւնըն, կը յիշեմ՝ այն օրն՝ կենացս ամէն օրերուն մէջ ա՛յն յիշատակելի օրն՝ յորում թողի վարժարանն. այո՛, թողի վարժարանն, բայց ոչ գրասեղանս, վառն զի կ'զգայի թէ անհնար է բաժնուիլ անտի: Անտի և ցայսօր ինձ հետ կը տանիմ դպրոցական կենացս քաղցրութիւնք. ամէն անգամ որ կը խոնարհիմ

գրասեղանիս առջեւ ուսանելու համար : Գրասիրին ա՛յն է մխիթարութիւն, ա՛յն իսկ է երջանկութիւն, համբուրել նորա փոշիներն, նորա երազոց մտատիպարն կը կեդրոնանայ ուսանիլ, միշտ ուսանիլ : Նոյն իսկ առանձնացեալ յանկեան ուրեք աշխարհի, փակուած լին մեծարանին մէջ՝ ուր բանաստեղծից, իմաստասիրաց հոգիք կը յառնեն և լո՛յս կը հեղուն մտաց մէջ, և յո՛յս կը ներշնչեն նմա քրտանցն ի գին լինել օր մի պարծանք իւր ազգին :

Ս. Գ.

ԷՄԻՆ ՓԱՇԱ

Երբ Մր. Սթէնլիի վերադարձին լուրը առնուեցաւ, Նիւ Եօրք Հէրալք լրագրին տէրն հրամայեց իւր թղթակցին ի Զանգիսար, որ ընդ առաջ ելնէ նըշանաւոր ճանապարհորդին և իմին փաշաի, իւր հետ առնելով նաև քիմիկ, ծըխախոտ, թէյ, ամէն ինչ որ կրնայ մասամբ ամոքել ահաւոր արշաւանքի մը տխուր հետեւանքներն : Եօթանասուն և հինգ զինեալ մարդիկ ընկերացան Հէրալքի թղթակցին : Ինգապետ վիսման, արեւելեան Ափրիկէի Գերման գաղթականութեանց պետն, տուաւ նըմա հետեւորդներու խումբ մը, պայմանաւ մը միայն որ Գերման դրօշակին ներքեւ քայլեն :

Մինչ Նիւ Եօրք Հէրալք կը զրկէր իւր թղթակցին ընդ առաջ մեծ ուղեւորին, Պ. Ժօրժ Մաքէնզի, արեւելեան Ափրիկէի Անկլիական ընկերութեան տնօրէնն, կը մեկնէր ի Մօնսպաս, համոզուած թէ Սթէնլի անկլիական եղերաց կողմէն պիտի վերադառնար :

Ծախքերն ի դերեւ ելան : Սթէնլի, անկլիական կողմէն, մօտալուտ սովի մը

վտանգներն կանխատեսելով, հարկադրուեցաւ շեղիլ իւր ճանապարհէն իւր ընկերաց շահուն համար :

Նոյեմբեր 29ին, Հէրալքի թղթակցն հանդիպեցաւ Սթէնլիի, որ հակառակ յոգնութեանց և բիւրաւոր զրկմանց, լաւ առողջութիւն մը կը վայելէր, բայց իւր մազերն ու մօրուսը սպիտակացած էին միայն : Յաջորդ օրը, մեկնումը տեղի ունեցաւ և Գեկտեմբ. 6ին հասան ի Զանգիսար, Պակամօեօի մէջ յաղթական կերպիւ մտնէնէն յետոյ : Ճշմարտիւ հրաշալի ձեռնարկութեան մը այս բարեյաջող վախճանը տխուր դէպքով մը ընդմիջուեցաւ : Սթէնլի առանձին նաւ մտաւ Զանգիսարի համար : Էմին փաշա որոյ տեսողութիւնը տկարացած էր, Պակամօեօի մէջ իւր բնակած տանը պատշգամին վրայ կը գըտնուէր, յենակէտ վանդակին բարձրութեան վրայ առանց մտածելու, հաւասարակշռութիւնը կորսնցուց և միջոցին մէջ անկաւ 20 սոք բարձրութենէն, իւր վիճակը պահ մը երկիւղ պատճառեց : Բայց փաշան յաղթական գէթ մասամբ կրցաւ ինքզինք ազատել այդ նոր վտանգէն և Սթէնլիի յիշատակելի արշաւանաց պատմութիւնը չվերջացաւ սգոյ երեսով մը :

Պէտք է սպասել Սթէնլիի Էմին փաշայի հետ ունեցած յարաբերութիւններուն հրատարակութեանց, գնահատելու համար իւր ճանապարհորդութեան աշխարհագրական կարեւորութիւնը :

Սթէնլի և Էմին փաշա գտան Քօնկոյի հովիտին մէջ ընդարձակ անտառ մը որ իւր օճապտոյտ եզրերովն, ծոցերովն ու հրուանդաններովն անհուն ծովու մը երեւոյթն առած է. հիւսիսային արեւելքէն ի հարաւային արեւմուտք կը տարածուի. այդ տիւրանաւայ երկ-

րին տարածութիւնն է 246 000 քառակուսի :

Շամպուեաի և Նիանզաի երկիրներուն

լեռ մը , գաղտնի ձիւնապատ , հաւանականաբար ծովուն մակերեսէն 5,500

մէթր բարձրութեամբ : Այդ լեռը կը

մէջ գտնուող բնիկներն հինգ զանազան լեզուներ կը խօսին :

Գտնուած է Նիանզաի վրայ հսկայ

կոշուի Ռիպլէնցուի :

Այս նշանաւոր տեսարանաց հանդէպ , ամբիկեան ուղեւորութեան այս բազ-

մազան վտանգաց մէջ Սթէնլի յառաջ մղած է իւր յանդուղին արշաւանքներ, 750 անձէ բաղկացեալ կարաւանի մը գլուխն անցած: Էմին փաշաի հետեւողաց թիւն հասած է 2941, որոց 59 տղայ, մեծ մասամբ որբ: Էմին փաշաի հետ էին իւր աղջիկը և երկու գնդասկետներ Վազիրս և Ավաշ:

Վիքթորիա լճէն հեռանալէն վերջ Էմին փաշա կորսնցուց իւր հետեւորդներէն 18 անձինք և Ջանգիպարէն բնիկ մը: Բնիկ ցեղերն ուղեւորութեանց ամեն մէկ քայլին, հանդիպելով նոցա, նեղութիւններ պատճառած են Էմին փաշային, առարկելով թէ՛ իւր հետեւորդք մարդակերներ են չարաչուք գաղափարներով ոգեւորեալ: Մեծ դժուարութեամբ յաջողած են իրենց բանակէն հեռացնել այդ միասակար վայրենիներն և շատ պարագայներու մէջ հարկադրուած են զոմանս սպաննել նորանոր դժբաղդութիւններէ բոլորովին ազատ մնալու համար:

Սթէնլի՝ այսօր Եւրոպա կը վերադառնայ իւր նշանաւոր ուղեւորութենէն և երկու մեծ գիւտեր կ'ընէ արժանի արձանագրուելու աշխարհագրական պատմութեան մէջ: Կը ծանօթացնէ քաղաքակիրթ Եւրոպայոյ՝ անծանօթ Ափրիկէի զանազան մասերն և կը գտնէ նշանաւոր Էմին փաշան, և թէ՛ ի'նչպէս գտած է, կարժէ որ փոքր ինչ տեղեկութիւններ տանք այդ դէպքին վրայ:

Սթէնլի՝ միշտ հետամուտ գտնելու Էմին փաշան, Նիանդայէն հեռանալէն վերջ, Քավալլիէն եկող բնիկներ իրեն կը տեղեկացնեն թէ՛ Մալէչա անուն սպիտակ մարդ մը իրենց պետին ծրար մը յանձնած է, Սթէնլի տալու համար զայն: Հարցուցին իրեն թէ՛ կը փափաքէր իրենց հետեւիլ. «Այո՛, պտ-

տասխտնեց Սթէնլի, և եթէ ձեր խօսքերը ճիշդ են, զձեզ պիտի հարստացնեմ:»

Յաջորդ օրը, Սթէնլի ստացաւ. ծրարը որոյ մէջ նամակ մը կը գտնուէր 26 թուականու և Տօքթօռ Էմին ըստադրութեամբ: Այն ատեն հասկցաւ թէ՛ ճերմակ մարդը բուն իսկ Էմին փաշան էր: Սթէնլի չվարանցեալ երբէ՛ք իւր խուզարկութիւններն չարունակեց և լուր ղրկեց ի Քավալլի, Էմին փաշային թէ՛ պիտի մեկնէր յԵւրոպա և պիտի կրնար ինք ևս միանալ թէ՛ ո՛չ: Էմին փաշա ինքնին հասկնալով իւր դժուարին կացութիւնը և իւր խումբին դէմ մարտնչելու անկարելիութիւնն իսկ, հաւանեցաւ միանալ Սթէնլիի՝ իւր 240 եգիպտացւոց հետ: Այս պարագայներուն մէջ երկուքն՝ կը գտնուէին՝ երբ Էմին փաշայի ծանօթ դժբաղդութիւնն պատահեցաւ, և Սթէնլի ստիպուեցաւ թողուլ իւր մեծանունը ընկերը Եւրոպա վերադառնալու համար:

Մեր պատկերը կը ներկայացնէ Էմին փաշա՝ որ իւր արշաւանքներէն յոգնած Վատէլաի մէջ իւր թղթակցութիւններն գրելու զբաղած է:

Մ. Դ. ՄՈԶԵԱՆ

Ս Ի Ր Ա Ն Ո Յ Ե

Ն Ո Ր Ա Վ Ե Պ

ԱՌ ՀԱՄԱԿՐԵԼԻՆ ՀՐԱՆԴ

Ա.

Հինգ տարեկան մանուկ մըն էր Սիրանոյշ: Իր դէմքն անմեղութեան, պարզութեան և շնորհաց երրեակի գեղեցկու-

թիւնն ունէր : Իր խաժուկ աչերը զոյգ մը նրբին արտեւանանց տակ կը վառէին, մանկական անոյշ անկեղծութեամբ մը : Խարտեաչ , այլ խառնամառն վարսեր՝ խօշ առատութեամբ մը վար սողոսկելով՝ դեղձան պուրակներ կը յօրինէին փափուկ ուսերուն վրայ : Իր քընքոյշ շրթները , որք վարդի թերթերէն շինուած լինել կը թուէին , երբ բացուէին ժպիտ մ'ուրուագրելու , ի տես կը դնէին մարգարտաշար փոքրիկ ակուաներու կրկին շարք մը : Ինքն ալ սիրուն էր , իր անուան չափ սիրուն :

Մանկական անմեղ տիոց զուարթութիւնն ունէր : Միշտ թրթուուն ծիծաղ մը կար իր այտերուն վրայ , միշտ զրօսանքի եռանդ մը՝ իր երակներուն մէջ :

Բայց , ստեղծատեղի , մտածկոտ ու մեղամաղձիկ կերպարան մը կ'առնուր : Իր ցնծութիւնը թախծութեան կը փոխուէր և խուսափուկ սարսուռ մը կ'անցնէր իր ոսկերաց վրայէն : Ի՞նչ էր ասոր պատճառը : Ճակատագրին ո՞ր անգութ եւ խարէական պատրանքն էր այս , որ խոկմանց հոսանքի մը կը մատնէր այդ քնքոյշ էակը : Ծիծաղկոտն Սիրանոյշ , ինչո՞ւ կը մտածէր այնքան անոյշ ոչ միամիտ ժպիտներու մէջտեղ , որք մանուկի մը շրթներուն վրայ կը վառին ու կը մարին . . . : — Այս հարցմանց ոչ ոք կրնար պատասխանել :

Նման խօշական էակի մը , որուն ցընորական իշխանութիւնը բովանդակ աշխարհի վրայ կը տարածուի , Սիրանոյշ խաղալիքներու ամբողջ բանակի մը կը հրամայէր : Իր պալատն՝ իր մանկական սենեակն էր , որ զարդարուած էր գոյնզգոյն կերպասներով և մանր ու սիրուն կարասիներով : Դէս ու դէն , ցանուցիւր կը նշմարուէին հազար ու մէկ չնչին իրեր , գեղեցիկ պաճուճապա-

տանքներ , որոց մէջ ամենէն աւելի՝ աչքի կը զարնէր այն մեծ որդանն , ոյր խորքը՝ կապոյտ անդուսէ օթոցի մը տակ՝ կը հանգչէր մանկակերպ պաճուճապատանք մը : Անշարժ էր նա՝ և ծիծաղկոտ , ոյր դէմքը ծածկուած էր վարդերանգ մարմաչի մը ծիտնաց ներքեւ և որ՝ հակառակ իր կապուտակ բաց աչերուն՝ կարծես կը ննջէր հանդարտիկ :

Աստիկն էր այս , Սիրանոյշի ընտրելագոյն խաղալիկն , որ արհեստական մեծ ճարտարութեամբ շինուած էր : Եթէ մատուցէ քիչ մը ճնշէր , նորա մըշտաժպիտ շրթները կը բացուէին եւ « Մայրի՛կ » բառը կը թրթուար՝ օդին մէջ : Իր ծաւի բրբերը , որք միշտ շաղկին անդին կը դառնային , իրական նայուածք մ'ունէին կարծես : Փոքրիկ թեւերն ալ՝ դոյզն ինչ ճնշմամբ , դէպքառաջ կ'երկարէին գոգցես դրկելու համար զքեզ : Եւ Սիրանոյշ այդ անշունչ էակին համար բնագդական մայրութեան քաղցրիկ զգացումն ունէր :

Երբ , մէկ քանի օր առաջ , այս խաղալիկը իրեն բերին , յանձնարարեցին միանգամայն խելօք կենալ և աղմուկ չը հանել տանը մէջ , իր մօրկան հիւանդութեանը պատճառաւ : Եւ արդարեւ , մօտակայ խցիկի մը մէկ մութ՝ անկեան մէջ , Սիրանոյշի մայրիկը ոգեվար՝ կը տանջուէր իր մահուան ցուրտ վերմակին տակ : Հիգ կ'ինը , ցաւերու անդունդի մը մէջ թաղուած , հալած մաշած էր ամբողջովին : Իր տժգոյն այտերն , աչնան թափուկ տերեւներու դեղնութիւնն ունէին և աչերը՝ առկայծ՝ ճրագի մը յետին պլպլոտ ցոլբերր : Իր շնչառութիւնը կը դանդաղէր տակաւ և մահը ցրտին համայրներ կը դրոշմէր նորա սառնապաղ ճակտին վրայ :

Բայց Սիրանոյշ տեղեկութիւն չունէր

բնաւ այս ամենուն վրայ : Կը շարունակէր իր զբօսանքներն , իր օրօրներն Աստղիկի վրայ , և ամենեւին չէր լսէր գողունի փախուքներն , արատաւեղու

Արդէն երեք օրերէ հետէ , Սիրանոյշ արգիլուած էր մօտնել այն սենեկին մէջ , որ ընդհուպ իր հէգ մօրկան գերեզմանը պիտի ըլլար : Առաջները , երբ մայրը չ'էր

խղիւղի ձայներն և այն խուստ հեծեծանքներն , որք կը թնթային յաճախ կուրծքերու տակ :

գտնուէր դեռ մահուան ջլածգամանց մէջ , Սիրանոյշ կ'երթար իր մօրկան անկողնոյն քովիկ , իր խարտիչահեր գլխի-

կը հանգչեցնէր նորա կուրծքին վըրայ, և սա, հէք կի՛նն, իր վտիտ ու դողդոջ ձեռներով, — որք մեղրամով թոշնած գոյնն ունէին, — կը գըգուէր ու կը շոյէր զաւկին դեղձան մազերուն թաւարծի խոսկոպները:

Նըն: Այլ յանկարծ, աղեկտուր ճիւղեր և դառնակսկիւն հեծութիւնք եկան խռովել առաւօտեան խոր լուծիւնն և արտասուք ու հառաչանք ազատ ասպարէշ գտան տանը մէջ: Սիրանոյշ, ի լուր սոյն հեծեծագին մորմոքանաց, անշարժ

Բ.

Դեկտեմբերի առաւօտ մ'էր: Տխրամած և ամպոտ էին երկինք: Զիւնուառատօրէն կը տեղար և սպիտակ սաւանի մը տակ կը ծածկէր լեռներն ու դաշտերը: Սիրանոյշ անձառ բերկրութիւն մ'ունէր այդ օր, զի շատ կը սիրէր ձիւ-

կայնեցաւ իր որրանին մօտիկ, զարհուրկոտ հայեացքը պիշ ուղղելով այն դրան վրայ, որ սոսկալի ողբերգութիւնն իրմէ կը ծածկէր:

Ապա, յանկարծ ահան անձկութեամբ մը ըմբռնեալ, Աստղիկի, իր սիրելագոյն պաճուճապատանքին նայեցաւ, կարծես

օգնութիւն խնդրելու համար անկից բայց սուտ մանկիկը միշտ նոյն անոյշ ժպիտ, միշտ նոյն յարաշարժ բիրբերն ունէր իբրեւ ամենայնի սփոփանք :

Նոյն պահուն դուռը բացուեցաւ : Սիրանոյշի զարհուրանքը կրկնապատկեցաւ : Եղիշի տղան մահու չափ տոգունած էր և ամբողջ մարմնով կը դողդողար, իբրեւ ելեկտրական հոսանքի մը ազդեցութեան տակ : Մանրերկրորդ մը յետոյ, թշուառ աղջիկն ինքզինք գտաւ հօրը բազուկներուն մէջ. որ վայրագ պնդմամբ մը կը սեղմէր զայն իր լանջաց մէջ և խօլական համբոյրներ կը գրողմէր անոր շողշող աչերուն վրայ : Ծըխնիներու շառաչ մը լսուեցաւ, դուռ մը բացուեցաւ և Սիրանոյշ տարուեցաւ այն մահաստոռէր անկողնոյն քով, ուր կը հանգչեր իր մայրիկն անկենդան, չընչասպա՛ռ, մահացեա՛լ . . . :

Հէգ մանուկն, անոռհման երկիւղի մը մատնուած, իր շրթները դրաւ մօրկանը ճակտին վրայ, որ, աւա՛ղ, ցուրտ էր և սառուցիկ, նման այն ճիւղին, որ Հոշոր կտորներով կը պտուտկէր ամպամած երկրնքին տակ :

Այնուհետեւ Սիրանոյշ սուգի մեւ ըզգեստներ հագած էր : Բայց սեւին հետ ո՛րքան աններդաշնակ կ'իյնային այն բազմապունակ խաղալիկներն, որոնցմով խճողուած էր իր ամբողջ սենեակը : Բան մը չէր փոխուած կարծես այդ սիրուն Էակին կենացը մէջ : Օրն ի բուն միւսնոյն խաղերն, միւսնոյն զբօսանքներն, խաղալիկներուն հետ միւսնոյն խօսակցութիւններն կը շարունակուէին : Միայն Ասղիկի որրանն էր, որ իր նախկին պատիւը կորսնցուցած էր : Հո՛ն, սեղանին տակ, լքեալ և մոռցուած կը կենար նա : Սիրանոյշ ևս թէեւ կը պահէր իր ծիծաղն ու զուարթութիւնը, բայց

չատ յաճախ և չատ երկար կը մտածէ՛ր . . . : Խոհից բուռն վայրկեաններու մէջ, երբեմն արցունքի կայլակներ ալ կը բխրեղանային աչերուն ծայրերը :

Ասղիկն ալ մեռա՛ծ էր : Աւասիկ պատմութիւնը :

Օր մը, դարձեալ ցուրտ առաւօտ մը, Սիրանոյշ ի զուր մատը դրաւ այն զրսպանակին վրայ, որ կը բանար խաղալիկին բերանը, շարժ կուտար բիրբերուն և թեւիկներուն . . . : Ի զուր ֆանքը՝ րաւ և աշխատեցաւ : Ասղիկ անշարժ և անխօսուկ կը մնար : Ի՞նչ էր եղած անոր լեզուն, որ, թեթեւ իմն ճնշմամբ, « Մայրի՛կ » կ'արտասանէր միշտ : Ո՛ւր էին իր դարձդարձիկ բիրբերը, որք անոյշ նայուածքներ կը ձգէին ամեն կողմ : Ա՛հ, գեղեցիկ պաճուճապատանքներն ալ աղետաւոր ճակատագրէ մը ազատ չեն կրնար ըլլալ : Սիրանոյշ իր ֆանքերուն վրիպիլը տեսնելով՝ տխրեցաւ. ապա, երկնային պարզութեամբ մը, որրանին վրայ ծռեցաւ եւ իր շրթները դրաւ Ասղիկի ճակտին վրայ, համբուրեց զայն ճիշդ այն երկիւղածութեամբ, որով համուրած էր իր մօրկան սառուցիկ և մահատուկ ճակատը :

Մի քանի վայրկեան մտածելէ յետոյ դրաւ զԱսղիկ տուփի մը մէջ և պարտէզ իջաւ : Հո՛ն, լայն ու խոշոր փոս մը բացաւ, և տուփը տեղաւորեց փոսին մութ խորքը, արտասուածոր ուռեւնայ մը հովանոյն ներքեւ, որպէս զի այդ ծառը միշտ արցունք թափէ հէգ Ասղիկի գերեզմանին վրայ : Եւ թախծոտ հառաչանքէ մը յետոյ, տուն վերադարձաւ :

Սիրանոյշի տարիքն ունեցող տղայք, ինչ որ ալ ընեն գաղտագողի, շատ քիչ անգամ իրր գաղտնիք կը մնայ իրենց մեծերուն համար : Անշուշտ Սիրանոյշն

նշմարուած ըլլալու էր, երբ իր սիրելազոյն խաղալիկին «Վերջին պարտաւորութիւնը կատարելու համար պարտէզ էր իջած. վասն զի, քիչ ժամանակ յետոյ, ճիշդ այն պահուն, յորում կըրկին մահերու դառն յիշատակն իսպառ սրբուած էր անոր յիշողութենէն, իրեն վերադարձուցին սիրեցեալ Աստիկը, իր մանկիկը վերկենցաղեալ, որ, ինչպէս ուրիշ անգամներ, դարձեալ «Մայրի՛կ» կ'աղաղակէր, բազուկները կ'երկարէր, և իրական նայուածքներ կ'արձակէր իր շարժուն բիւրերուն մէջէն:

Ներկայք կը սպասէին որ Աստիկի վերստին ներկայութիւնն ուրախութիւն պատճառէր Սիրանոյշի և լաւ ներգործութիւն մը ընէր անոր վրայ: Բայց մանուկն առանց այլայլելու, անկեղծ կերպարանով մը.

— Ուրեմն, ըսաւ, մայրիկս ալ կ'ուզեմ: Ինչո՞ւ մայրիկս ալ միատեղ չը բերիք:

Եւ անկէ ետքը, երբէք տեսնել չուզեց Աստիկը: Միևնոյն օրուան երեկոյեան դէմ, երբ հիացած կը նայէր կենդանագիրներու տետրի մը մէջ, յանկարծ նշմարեց փոքրիկ պատկեր մը, որ կը ներկայացնէր իր մայրիկն ու զինքը, գեղեցիկ պտճուճապատանքի մը հետ, որ Աստիկի նմանութիւնն ունէր:

Եւ Սիրանոյշ, կենացը մէջ առաջին անգամ ըլլալով, լալ սկսաւ դառնապէս: Արտասուաց խոշոր կաթիլներ՝ մարգարտի հատիկներու նման՝ վար կը կաթէին իր մեղուշ կապոյտ աչերէն: Թշուառ աղջիկը կը մտածէր թէ՛ կան աղքատիկ տղաքներ ալ, որք անօթի կը հեծեն և ծարաւի կը թառամին, բայց իրենց քովիկն ունին իրենց սիրեցեալ մայրի՛կը...

ՄԱՅՐԻ՛Կ, ի՛նչ անոյշ բառ:

ԳԵՈՐԳ Կ. ՍԻՄԲԵՇԵԱՆ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԶԲՕՍԱՆՔ

Փոքրիկ Հայկանուշի պատուիրած են որ սեղանին վրայ բան մը չուզէ:

Օր մը ամենուն կերակուր կը բաժնուի և կը մոռնան Հայկանոյշը:

Բարի աղջիկը լուռ կը կենայ. և երբ մայրը սպասաւորը կը կանչէ նոր պնակներ բերել տալու համար, Հայկանոյշ իրենը կ'երկնցնէ:

— Մայր, իմ պնակս մաքուր է:

Արաքսիա դաշնակի դաս կ'առնու:

— Երկու ձեռներդ ալ մէկտեղ չ'են չարժիր, կ'ըսէ օր մը իւր մայրը:

— Մայր, ինձ այնպէս սորվեցուցին թէ՛ աջ ձեռքը չգիտէր միշտ, ինչ որ կ'ընէ ձախը:

Օննիկ իւր մեծ մօրը կ'սպասէ, որ երկայն ճամբորդութենէ մը պիտի վերադառնայ:

— Մայր, երբ պիտի գայ:

— Զաւակս, ճաշէն վերջ:

— Ուրեմն, չուտ ճաշէ՛նք, որպէսզի մեծ մայրը գայ:

Փոքրիկ Հայկունի գիշերօթիկ վարժարանէն իւր մօրը կը գանգատի թէ՛ երբէք իրեն այցելութեան չը գար:

Մայրը կը պատասխանէ.

— Սիրելի աղջիկս, այն օրը որ քիչ մտածես վրաս, դպրոցդ պիտի գամ:

Ա՛հ, կը գռչէ Հայկունի, Մայրիկը այլ ևս չպիտի գայ, երբէք, քանի որ միշտ անոր վրայ կը մտածեմ:

Վարժարանին մէջ:

— «Մանուկ» բառին յոգնակին ի՛նչ է:

— Երկուորեակ, պարո՛ն, կը գոչէ ա-
մենէն ուշիմ, աշակերտներէն մին :

ՕԳՏԱԿԱՐ ԶԲՕՍԱՆՔ

Եկայնակեաց ծառեր. — Ընդհանրա-
պէս այնպէս ընդունուած է թէ՛ ծա-
ռերու տարիքն 800 թուէն անդին
չ'անցնիր, Պիտի նշանակենք այնպիսի
ծառեր որոց երկայնակեցութիւնը զմեզ
բաւական կը զարմացնէ : Զորս տարի
առաջ էտրմսուրկի անտառային արուես-
տահանգիսին մէջ տեսնուած են 1000
տարեկան եղեւիններ : Ամերիկայի մէջ
կտրուած է Վուալինկիթօնիա Ժիկանթէա
անուն ծառ մը, 118 մէթր բարձրու-
թեամբ, և 3000 տարեկան : Իսպանիոյ
մէջ Բավիա քաղաքին մերձակայքը կը
գտնուի նոճի մը որուն համար կ'ըսեն
թէ՛ Յուլիոս Կեսարի ժամանակակից ե-
ղած է : Գերմանիոյ մէջ Նէօթատի չըր-
չտկայներն կը գտնուին 1000 տարեկան
թթենիի ծառեր : Ֆիլադելֆիական լը-
րադրի մը կը յիշատակէ Պօթօնի մեր-
ձակայներն այնպիսի կաղիներ, որք 20
դարեր տեսած են :

Զուիցերիոյ անտառոց մէջ կը գըտ-
նուին երկայնակեաց ծառեր, որոց կոճ-
դին արամագիծն է 6 մէթր : 1868ին,
սաստիկ լիթթորիէ մը այդ ծառոց միոյն
ճիւղերը կտրեցան և վեց կառք հազիւ
կարողացան այդ ոստերն իրենց տեղը
փոխադրել :

Կրիայի միջոցաւ նուարկուրիւն. —
Անկլիական թերթի մը մէջ հետեւեալ
հետաքրքրական պատմութիւնը կը կար-
դանք : « Պ. Ն... նաւարկութեան նոր
եղանակ մը գործադրած է : Սիամի ծո-
ցին մէջ Հաթիէն փոքրիկ նաւահան-
գըստին առջեւ իւր փորձը կատարած է :

Հինգուկէս մէթր երկայնութեամբ թե-
թեւ նաւակ մը շինել տալով, զայն լը-
ծած է երկու մեծ կրիայներու պարան-
ներու և սանձի միջոցաւ. և ծովուն մէջ
թող տուած է կրիայներն, որք սկսած են
մեղմաբար յառաջանալ սիրուն տեսա-
րան մը պարզելով, Բայց պէտք էր վե-
րադառնալ. արեգակը մայրը կը մտնէր
և Պ. Ն... հակառակ իւր կամաց չէր
կրնար սանձել կրիայներն որք կը յա-
ռաջանային ծովուն վրայ : Հարկադրե-
ուեցաւ կտրել սանձն ու պարաններն
և ծովուն մէջ տեղ լքանել իւր ընտիր
կրիայներն որոցմէ բաժնուելուն վրայ
ցաւեցաւ ինք : Վերադարձաւ ի նաւա-
հանգիստ երդմնելով այնուհետեւ նման-
օրինակ ձեռնարկութիւն մը երբէք չը
կատարել : »

Ապսկեղեցի բուր. — Փարիզու թան-
գարանին երկրաբանական բաժնին մէջ
բերուած են մի քանի նշանաւոր ժայռի
կտորներ, Միացեալ Նահանգաց մէջ կը
գտնուին այդ ժայռերն երկու նշանա-
ւոր տեղեր, մին Ապսկեղէն Բլուր կոչ-
ուած, իսկ միւսն՝ Բնական Կամուրջ :
Այդ նշանաւոր վայրերն կազմուած են
երկու ազդեցութեամբ, երկրիս հրոյն և
հեղեղներուն միջոցաւ : Ստորերկրեայ
ճեղքերէն դուրս հոսող զանազան նիւ-
թերէ կազմուած հալած աղակին երկ-
րիս մակերեսին վրայ կազմուած է ջրոյ
ազդեցութեամբ և եղած է ապակեղէն
դաշտ մը, զանազան ձեւով : Բարձրու-
թիւնն 20 մէթր և երկայնութիւնն՝ 10
մէթր, որոյ վրայ կ'աճին մամուռներ,
եղեւիններ և այլ բոյսեր :

Թարգմ.

Մ. Գ. ՄՈԶԵԱՆ

ՀԱՄԱՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԻՍՏԻՍԱՑԻՆ ԲԵՒՆԻ

ԵՐԿԻՐ ՓՐԱՆՍՈՒԱ ԺՕԶԷՖԻ

ՆԻ

Ծ Ո Վ. Ն Ո Ր - Զ Է Մ Պ Լ Ա. Ի

ԳԼՈՒԽ Գ.

Զմեռն. — Առշաւանք սառոյցի վրայ.
— 1873 յունուարի 1. — Նաւուն մեջ
կեանք. — Սառոյցներու յարութիւնն.

(Շարունակութիւն 6 քիւէն)

« Ամէն կիրակի, միջօրէին, Աստուածային պաշտամունք կը կատարուէր, ամենայն պարզութեամբ և գրեթէ անշուք կերպիւ, մեռելոց պաշտաման նման: Ի ձայն զանգակին, կամուրջը ծածկող վրանին ներքեւ կը հաւաքուէին բարեպաշտ ուղեւորք, և հոն՝ ի լոյս կանթեղի մը, ուր կը վառէր ձկան իւղ, կը կարգային Աւետարանն, իբր թէ՛ Քրիստոնէութեան նախնական ժամանակաց մէջ եղած լինէին:

« Յետ ճաշու, զննելու և դիտելու գործողութիւնք կը կատարուէին: Բարձիկներու վրայ յինած, մեր լռին սենեկաց մէջ, ապշեալ և հիացեալ կը դիտէինք շրջակայ իրերն, ջանալով գիտնալ թէ՛ մէկ ժամուան մէջ ո՞րչափ երկվայրկեան կը գտնուի և քանի՞ երկվայրկեանը մէկ տարի կ'ընէ: Հիւսիսային բեւեռը ուղեւորող Անկլիացի ճանապարհորդաց նման զբօսանքի աղբիւրներ չ'ունէինք և չ'էինք կրնար նաւուն մէջ կատակերգական ներկայացումներ տալ. նախ՝ մեր նաւատուիք բազմաթիւ չէին, երկրորդ՝ մեր վիճակն վտանգալից էր. այն փոքր սենեկին մէջ՝ յորում կը գտնուէինք, կարելի չ'էր թաւորոն

մը զետեղել առանց ի նկատի առնելոյ սա պարագայն թէ՛ զամենքն զբօսեցնելու համար, ներկայացումն հարկ էր չորս զանազան լեզուներով տալ:

Մեր առողջապահական վիճակն այնքան վաղձալի բան մը չ'էր. թոքային և բերնի ամէն հիւանդութեանց ենթարկուեցանք. օր չ'էր անցներ որ բժիշկն երկու հոգի խնամած չ'ըլլար:

« Մասնաւորաբար Քուի մեքենավարըն, որ անտարակոյս ցուրտ առած էր, խիստ կը նեղուէր, միշտ վառարանին քով կ'երթար և չափազանց կ'երկնէր դողդալէ: Այս հիւանդութեանց դէմ դնելու համար, խիստ սահմանափակ դարմաններ ունէինք: Գինին՝ որ նմանօրինակ պարագայից մէջ կազդուրիչ դեղ մ'է, կը պակսէր: Մեր պաշարին ծայրայեղ աղքատութեան պատճառաւ մէկ շաբթուան մէջ տոսն և ութ հոգւոյ, չորս չիշ գինի կ'իյնար:

« Ստուգիւ, որքա՞ն ողբալի և յարգահատանաց արժանի վիճակ մը պիտի ունենայինք, եթէ՛ մեր արշաւանաց միջոցին սպաննած չ'լինէինք ութսունի մօտ արջեր, որոց թարմ և զով միսն զմեզ ըստ բաւականին կազդուրեց: Բաց աստի, վառարանին վրայ մասնաւոր թաղարի մը մէջ կաղամբ մշակելու խոհեմութիւնն ունեցած էինք, որոյ վրայ չատ խնամք կը տանէր նաւատուի մը: »

Յունուարի ամսոյն մէջ, արմէն օր նաւը ցնցումներ կրեց: 22ին տննման և անսովոր յեղափոխութիւն մը ծագեցաւ:

Առաւօտէն ի վեր ահաւոր ճարձատիւն մը լսելի եղաւ՝ միացեալ զօրաւոր և տկար ցնցումներով: Մի խուլ մռնչիւն լսելի եղաւ սենեկին մէջ՝ նման այն աղմուկին, զոր կը յարուցանէ սաստիկ կըրակի վրայ եփուղ կաթսայ մը ջուրն: Կամուրջին վրայ ճանապարհորդք լսե-

« ուղ ահա երի դղրդիւն մը, ի մեծ ոռոկում իւրեանց, լիովին վստահ եղան վտանգին մօտալուտ լինելուն վրայ: »

« Ի՞նչ կայ. Ոչինչ, կը լսենք դեռ պահակին ձայնն, և որչափ այդ կանոնաւոր ձայնն կը հնչէ մեր ականջին, վախճալու բան մը չ'ունինք: Յանկարծ առաւել արագ կերպիւ կը քայլեն կամուրջին վրայ, և սուր ձայն մը կը գողցէ: « Արթնցէ՛ք, քնացողներ, երկու ա՛րջ: »

« Արջերը կ'սպաննուին և խկոյն կը մտնենք մեր խրճիթներն: Ննջելէ առաջ կը կարդանք մեր ձեռքը գտնուող գրքին մէջէն հատուած մ'եւս: Ծանապարհորդութիւն մ'է յԱրիկէ, Հասարակածին հզօր բնութիւն, որքա՛ն գեղեցիկ կ'երևիս մեզ, երբ այս սառուցապատ աշխարհէն կը դիտենք զքեզ: Որքա՛ն այս վայրաց մէջ կը գրաւեն մեր ուշադրութիւնն: « Ծանապարհորդք, « կ'ըսէ գիրքն, պտղատու ծառերով « զարդարուն, և դալարաւէտ խոտերով « ծածկուած ճանապարհներէ, հա- « սան այն վայրն, ուր կը խայտային « ընտային գեղեցիկ այծեամներն, կը « տեսնէին կապուաակ ծովալճեր՝ յորս « կը ցոլանային արմաւենիք:... »

« Եւ ահա նաւուն կողերն կ'սկսին շարժիլ՝ որոց շարագուշակ ճարձատիւնը մինչեւ մեր ականջաց մէջ կը մտնէ: Շարունակենք: « Եւ հեռուն հորիզոնին « վրայ, աւագէ դաշտաց մէջ, կը մը- « ռնչէ գետն ահեղագոյ և անդին, « Ծովուն վրայ կ'երերան նաւուն երկու կայմերն:... »

« Մի նոր ճարձատիւն, այս անգամ ամբողջ նաւն կը շարժի, որ երաժշտական գործոյ մը նման կը հնչէ: Պահա- կը կը գոչէ մեծաճայն. « Ելէ՛ք, արթուն կեցէ՛ք: » և ամէն ոք անկողնէն

դուրս կը ցատկէ, փութանակի կը հագնուինք. հրացան և պարկ ի ձեռին կ'առնու և կուրօրէն կամուրջին կողմը կը վազէ:

« Եւ մարդ լսելեաց զգայարանքին միջոցաւ կարող կը լինի իւր շուրջ գտնուող տարերաց ահաւոր մարտն լսել, որովհետեւ կը գտնուի մի այնպիսի խորին մթութեան մէջ, զոր ո՛չ մի կանթեղ կրնայ լուսաւորել. ձեանց կոյտերըն կ'սկսին շարժիլ մռնջելով և քայքայուելով նման քաղաքի մը որ աւերակաց կը վերածուի մէկ ականթարթի մէջ, մերթ քնդ մերթ. կը լսենք մի քանի մրմնջիւններ, և ահա՛, ամէն ինչ հանդարտութեան մէջ կը մտնէ:

« Այստե՛ս, սկիզբ մ'է այս. ժամացոյցին սլաքն երբ աւարտէ իւր շրջանն, միեւնոյն երեւոյթք կրկին պիտի երեւին, առաւել աղետալի քան զառաջինն:

« Նաւը պաշարող սառնամանիքն հաւած են. նորանոր կոյտեր կը կազմուին. ըրապաճեւ ոտներ կը կանգնին ուղղաձիգ ովկէանէն դուրս:

« Այս հոսանաց մէջ տեղ կը մարտնչի տարաբաղդ Թէկէթօֆ, 37⁰ աստիճանէն աւելի ցրտութեան մը մատնուած, սպասելով այն ահաւոր վայրկենին, յորում սառնակոյտերն պիտի ձեղքուին զինք կլանելու համար:

« Բայց տեսիլն կը փոխուի, տարերաց ճակատամարտը կը դադրի. բովանդակ բնութիւնն մեր շուրջը անշարժ և կայուն կը մնայ: Մի քանի վայրկեաններ կը բաւեն մեր դաշտն կուտակեալ և ջախջախեալ սառերու վերածելու համար: Ամէնուրեք կը կանգնին դիւրաբեկ և շարժուն սառնակոյտեր, որոց միջեւ մահատիսօ և շարժուն անդունդներ գոյութիւն ունին. ընդ որս տե-

սաների կրկին ծովն լուսնոյ արծաթա-
քօծ ճառագայթներն, ամպոյ մէջէն կը
լուսաւորուի աղօտ իմն այդ աւերեալ
դաշտն: Խաբուսիկ հանգիստ, զոր կըր-
նայ վրդովեւ ամէն վայրկեան, մի նոր
յեղաշրջում ուռոյցներու:

[Շարունակելի]

Թարգմ.

Ս. Գ. ՄՕՁԵԱՆ

—→→→→→←←←←←—

ՀԱՍԱՌՈՑ ՏԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ե Ր Ո Ւ Ս Ա Ղ Է Մ Ի

ԵՒ

ՍՐՔԱԶԱՆ ՏԵՂԵԱՆ

ԳԼՈՒԽ Ը.

Ս. ՀՐԵՇՏԱԿԱՊԵՏԻ ՎԱՆԻ ՀԱՅՈՑ

Շառունակութիւն 6 թիւէն

Ս. Հրեշտակապետի վանուց եկեղե-
ցին երկու մասի բաժնուած է, առաջին
մասին մէջ է Մկրտութեան աւագան,
յիշատակ Տաշճի պաշի Մահտեսի վար-
դան աղայի, և մի սեղան կայ՝ պատա-
րագամատոյց, յանուն Զարչարանաց Յի-
սուսի Քրիստոսի: այս մասի պատերն
զանազան պատկերներով զարդարուած
է, և կայ մի ջրհոր որ կը լեցուի անձ-
րեւի ջրով:

Երկրորդ մասն է բուն եկեղեցին, չորս
սիւններու վրայ կառուցեալ, եկեղեցւոյ
երկայնութիւնն է 40 ոտնաչափ, լայ-
նութիւնն 28 ոտնաչափ: Երեք խորան
ունի, աւագ սեղանն նուիրեալ է, յա-
նուն Ս. Աստուածածնայ, աջակողմեանը
յանուն Գարրիէլ Հրեշտակապետի, եւ
ձախակողմեանը՝ յանուն Միքայէլ Հրեշ-
տակապետի:

Սոյն եկեղեցին առաջին անգամ նորո-

գութիւն տեսած է Գրիգոր Շղթայակիր
Պատրիարքի ժամանակ, և աւանդատու-
նըն մեծցուցած, ուր կանգնեց նաև
մի պատարագամատոյց սեղան, յանուն
Ս. Հռիփսիմէ կուսին, այս նորոգու-
թիւնն եղած է 1725ին: Իսկ վերջին ան-
գամ նորոգուած է 1848ին Երուսաղէմա-
ցւոյ Կիրակոս Պատրիարքի օրով:

Եկեղեցւոյն հիւսիսային արեւմտեան
անկիւնն է Տէրն մեր Յիսուսի Առաջին
Բանցն, որ այժմ գեղեցիկ մատուռ մըն
է պատարագամատոյց, ճիշտ Ս. Յակով-
բայ եկեղեցւոյն մէջ դտնուած Ս. Գըլ-
խադրի ձեւով: Այս մատուռն յատա-
կօք և ներքին շրջապատօք կճեայ քա-
րով գեղեցկակերտ յօրինուած է:

Եկեղեցւոյ արտաքին դրան գիմնացը
դուռ մը կայ, որ կը տանի Մայրապե-
տաց բնակութեան կրկին թաղն:

Վանքին պարսպին հիւսիսային դռ-
նէն և ապա երկրորդ դռնէ մը անցնե-
լէ յետոյ Հայոց թաղերը կ'երթուի: Այս
երկու դրանց մէջ տեղի անցքին մէջ
աստիճաններով ելնելու յարկ մը կը
տեսնուի, որ Ս. Յակովբեանց վանուց
կողմէն Երուսաղիմայ Հայ ժողովրդեան
օրիորդաց յատկացեալ դպրոց է, հիմ-
նարկուած 1861 ին, ծախիւք Նախիջե-
ւանցի Շուլքովեան ազգասէր Կարա-
պետ աղայի, որուն յիշատակարանն
դպրոցի հարաւային պատին արտաքին
երեսն գետեղուած է:

Դպրոցին մէջ 50—60ի չափ տալիեր-
տուհիք կը դտնուին, որոնք բաց ի գա-
նազան ասեղնագործութեան, կ'ուսանին
իրենց Մայրենի լեզուն, Քրիստոնէա-
կան վարդապետութիւն, Ս. Պատմու-
թիւն և Թուարանութիւն:

Երուսաղիմայ Հայ ժողովրդեան յատ-
կացեալ է այս, ինչպէս նաև մանկանց
դպրոցի տարեկան ամբողջ ծախքն կը

Հոգայ Ս. Յակովբեանց վանուց Միա-
բանութիւնը վանական արկղէն:

Շարունակելի) ՏՐԴԱՏ ՎՐԴ. ՊԱԼԵԱՆ

Հ Ե Ղ Ի Ն Է

Կ Ա Մ

Ծ Ա Ղ Կ Ա Ն Ց Կ Ո Ղ Ո Վ Ը

Թարգմանեց ի Ֆրանս.
ՏԻԿԻՆ ՇՈՂԱԿԱՔ Յ. ՏԷՐ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Պալաթ. ՆՇԱՆ Կ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Փոքրիկ աղջկանց և տղայոց ընթեր-
ցանութեան արժանի խիստ ընտիր բա-
րոյալէս մ'է, զոր Փրանսերէնէ ի Հայ
վերածելով՝ կը նուիրէ Ազգին՝ նորա
Ազնուունի թարգմանիչն:

Աւելորդ կը համարինք աստ գովեստ-
ներ կարգաւ սոյն գեղեցիկ բարոյալէսի
մասին, այլ միայն կը խրատենք մեր
փոքրիկ և աղնիւ ընթերցողներն, որ
փութան մէկ մէկ հատ գնել սոյն գըր-
քէն, և յայնժամ պիտի տեսնեն թէ՛
իւրեանց վճարած 100 փարան ի զուր
չ'են վատնած, այլ փոխարէնն հարիւ-
րապատիկն ստացած են:

Կեդրոնատեղին է հանդիսիս տալա-
րանն, և կը վաճառուի ամեն հայ գրա-
վաճառաց քով: Գին 100 փարա:

ԼՈՒԾՈՒՄՆ ԹԻԻ 11 ՀԱՆՆԵԼՈՒԿԻ

ՀՈՅՆ — ՅՈՅՆ

Լուծեցին Պարոնայք Մ. Յ. Արայեան:

ԼՈՒԾՈՒՄՆ ԹԻԻ 12 ՀԱՆՆԵԼՈՒԿԻ

ՊԱՆՐԻ ԾԱԿԵՐԸ

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿ 14

Եւ կենդանի մի կասաղի,
Երբեմն ալ հեզ նման զառի.
Եթէ կըսես դու իմ ռսիւ,
(Զայս ընելու մի՛ երկընչիւ)
Պիտի լինի լոկ իմ իրան,
Այդ ռսիւնու պասապարան.
Իսկ ռսիւնէս 'սի գոյանայ,
Նախասանաց մի առարկայ:

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿ 15

Վեր բարձրացուր դու քո չեր,
Զիս կը տեսնես ի մէջ յերես.
Բարձե՛ք փայլաւ կ'իջնեմ յերկիր,
Եւ քամ ձեզի բերեմ ընտիր:

Գ. ՏԷՐ ԳՈՐԲ. ԱՏԻԼԵԱՆ

Ծ Ա Ղ Ի Կ Մ Ա Ն Կ Ա Ն Ց

Կը հրատարակուի տետր առ տետր 16 երեսե
բողկացեալ 15 օրը միանգամ: Տարեկան գինն է
կանխիկ 30 դր. արծ. մէծիտ Պօլսոյ համար — Գա-
ւառաց համար 40 դրահեկան: Կ բուրի Ռուսա-
տանի համար — Մէն մի տետրակին գինն է
50 փարայ:

Դաժանորդագրութեան տեղերն են՝ Կ. Պօլսոյ
Էսկի Զապիթի ճատտէսի, Թիւ 61. Հանդիսիս
Խմբագրատունը. — Կամուրջի դուռն ջրավաճառ
Պօղոս և Յակոբ աղայից խանութները:
Ադրիանուպօլիս. — Արամ էֆ. Սըվաճեան.
Գահիրէ. — Յառաջդիմասէր ընկերութիւն.
Երզնկա. — Մեծ. Միհրան էֆ. Աստուրեան.
Իզմիթ. — Միհրան էֆ. Քիւրքեան.
Զմիւռնիա. — Ուսումնասիրաց ընկերութիւն.
Խիֆլիզ. — Մեծ. Խմբ. Աղբիւր Հանդիսի.
Մանիսա. — Մանուհիւզ Ուսումնասիրաց ընկ.
Մարտաշան. — Յ. Թ. էֆ. Գայաեան.
Նիկոմիդիա. — Յակոբ էֆ. Տէր Ազարեան.
Ռօտտոթոյ. — Ռուբէն էֆ. Գօլանճեան.
Սամսոն. — Միհրան էֆ. Քիւրքեան.
Սեբաստիա. — Նշան էֆ. Թաշմիզեան.
Սեմիթերօթոյ. — Արծ. Օգսէնտիս քհնյ. Կօպչակճեան.
Տրապիզոն. — Նշան էֆ. Գալստեան.
Օրտու. — Մեծ. Յովհ. էֆ. Արալանեան:

ԱՐՏՈՒՄՏԵՐ Ա. ՍԱՔԱՅԵԱՆ

ՏՊԱԳՐԻՉ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ Կ. Պօլսոյ, Էսկի Զապիթի ճատտէսի ԹԻՒ 61